Print Date: 21 March 2022. Source: Page 3, ha-Tsofeh (Tel Aviv) - הצפה, 11 April 1948 *** "Historical Jewish Press", The National Library of Israel and Tel Aviv University

סימפוזיון על איחוד היהדות הדתית

בגליון מיום כ״ה אדר ב׳ הודענו על סימפוזיון על איחוד היהדות הדתית, שהתקיים באולם בית-הכנסת של בגל״ן בתל-אביב, מטעם ארגון-צעירים לימודי היהדות והמשמרת הצעירה של המזרחי. בסימפוזיון השתתפו ראשי המפלגות והארגונים: המזרחי, המזרחי, אגודת-ישראל, פועלי אגודת ישראל, איחוד דתי בלתי מפלגתי. דברי הנואמים ניתנים כאן כסדר אמירתם.

הרב י. מ. אבראמוביץ (אגודת ישראל)

שלושה יסודות

רוצה אני להקדים לדברי: א) שאיני רו־אה אסיפה זו כאסיפת וויכוח ופולמוס בין בא כח הארגונים השונים, שכל אחד יראה צורך בדבר להרים על נס את פעולותיו והישיגיו של ארגונו הוא ובלחד עם זה להגליט את מגרעותיו של הארגון השני. להיפך, דומה שמטרת אסיפה זו נובעת מתוך דאגת אנשים רציניים הכואבים על המצב הירוד של היהדות החרדית ביישוב ונתכנסו לפונדק אחד כדי לטכס עצה, להס־רת הניגודים בין המפלגות הדתיות לשם יצירת חזית אחידה, וראשית כל עלינו לג־שר גשר להבנה הדדית ולעבודה משותפת; ב) מיותר להדגיש, שכל הנואמים כאן בוודאי מדברים בשמם הפרטי ודעתו המו־בעת של כל אחד אינה מחייבת את המפלגה שבשמה הוא מופיע. אולם מאידך, מובן, שכל אחד מביע את ההשקפות שיש להן מהלכים בהוגי ארגונו.

ועכשיו לעצם הענין:

אין ברצוני לנגוע הערב בשאלה הפריב־ציפיונית איך מתארים להם אלה הדוגלים ברעיון של הקמת חזית דתית אחת את הגשמת הדבר. אם על ידי פירוק כל הארגונים הקיימים ויצירת ארגון מרכזי שיקיף את כל חלקי היהדות החרדית בארץ, או על ידי השארת הארגונים הקיימים במצב הקו־דם אלא יצירת מפלגת-גג אחת שבהנהלתה יהיו מיוצגים כל באי כוח הארגונים הד־תיים. כי אם נסתבך בענינים פריגצי־פיוניים כאלה לא נצליח להזיז את הקרח מן המקום. הואיל ותמיד יימצאו אנשי מפ־לגה בעלי אופק צר שישימו מכשולים בראשית פעולת האיחוד מתוך חשש שמא יבולע לאינטרסים המפלגתיים הצרים של־הם. לכן חושבני שצריכים למצוא ראשית־כל התנאים היסודיים שהסכמת כל הארר־גונים עליהם. תהיה מובטחת מראש, וב־עקבות הסכם זה ממילא יוסרו המחיצות המפרידות את המפלגות הדתיות ואז יבוא האיחוד השלם והמקווה.

בהתאם לכך רוצה אני להציע לפני הנא־ספים שלש נקודות יסוד שעליהן תושתת ההסכמה ההדדית הקולקטיבית של היהדות החרדית לא רק להלכה אלא למעשה.

א. הכרה מלאה בזרם חינוכי תורני מלא

לפני 13 שנה, מיד לבואי ארצה, בי־קרתי ביחד עם אחדים מחברי מערכת „דאס אידישע טאגבלאט", עתון היומי של אגודת ישראל בפולין, ששהו אז בארץ, ברוב נקודות היישוב. ליוה אותנו בביקור זה תושב ארצישראלי וותיק שנמצא כבר בארץ למעלה מ־20 שנה. הלה בראותו את שמחתנו הגדולה מכל מה שראינו ב־עיניו, את התפתחותם המפליאה של הי־שובים הפורייים. ובשמעו את דברי החת־פעלות שבהבענו מבחורי ישראל היקרים הבונים את ארצנו הקדושה באהבה עזה, המרטיבים את אדמתה בזיעתם וגואלים אותה משממותה — נאנח עמוקות. על שאלתנו מה אנחות אלה? הסביר לנו את דאגתו הרציינית מהמצב הרוחני של הי־שוב החדש. הדור הצעיר מתחנך ברוח חילוני מוחלט וסכנה גדולה נשקפת שב־נינו אחרינו יתרחקו לגמרי ממעיין התורה והיהדות. וזכרני, שתשובתי ליהודי הזה היתה בערך כך: אתה נמצא כבר בארץ עשרים שנה ושכחת בינתיים על העורף של העם היהודי בתפוצות הגולה בפולין, ליטא, הונגאריה, ולכן מודאג אתה כל כך מעתידה של ארץ ישראל. אולם אנו באים כעת ממרכזי תורה אלה ויודעים שבאר־צות אלה מתחנכים רבבות ילדים בתל־מודי תורה ובישיבות הקדושות חינוך תו־רני מלא המשמשים ערובה לעתידנו. ב־יישוב העברי כאן אנו רואים את חלוץ־האומה בבניין הארץ ואנו מצפים בכליון עינים לבואם הקרוב של רבבות ילדי יש־ראל אלה לארצנו והם יתנו דחיפה גדו־לה להקים את ארץ האבות על בסיס ה־תורה והמצוה. על ידי כך אפשר, יהיה לקוות שגם אלה שהתרחקו מדרך התו־רה ישובו אלינו והמחנה הדתי יתחזק ויתרחב, ועתידה של ארץ ישראל ייקבע לפי המסלולים של היהדות הנאמנה.

תשובה כזו אפשר היה לתת לפני בוא האסון הנורא על יהדות אירופה. אולם כיום אחרי שנכרתו מרכזי התורה ויהדות אירופה הספוגה תורה ויראת שמים נח־רבה כולה, בשעה שנשארנו מעט מזעיר וכל העורף הגדול שעליו שמנו מבטחנו — אינו כבר בחיים, האם דאגתו של אותו יהודי על המצב הרוחני של היישוב אי־נה חוזרת למקומה?

לפיכך יש להסיק מזה מסקנה שאם אמ־נם לפני חורבן זה יכול חלק מהיהדות הדתית להסתפק בחינוך דתי-לאומי, בגלל זה שגם הם סמכו על אלפי רבבות ילדי ישראל שנתחנכו חינוך של תורה ויראת שמים, הרי כיום כולם יודו שיש להר־חיב את מסגרת החינוך שלנו בכדי שח־וכנו יהיה זרם תורני חזק אשר יוכל לשמש סכר ותריס נגד הזרמים החינו־ניים החילוניים. הרי אנו זקוקים לרזר־ואר ענקיים של תלמידי חכמים ובע־לי בתים שומרי תורה ומצוה, גאים במ־סורת התורנית העקבית. ואם מדברים על איחוד המפלגות הדתיות, הרי ראשית־כל צריכה היהדות החרדית להיות מאוח־דת בדרישה כוללת שיוקם בארצנו זרם מוכר לחינוך תורני מלא. ולא רק לבנים אלא גם לבנות. חנוך הבנות ברוח בתי הספר „בית יעקב" שבגולה היון מבצר גדול להצלת המשפחה הישראלית והבת העברית. מוכרח גם כאן בארץ ישראל ליהפך לנחלת הציבור הדתי כולו. כי למה נכסה, הלא אנו זקוקים לעורף גדול של נשים ואמהות בעלות הכרה יהדותית ש־ירצו לקחת על עצמן את תפקיד המשפחה היהודית. החניכות ברוח בית יעקב עמ־דו כבר בנסיון והראו לדעת שהן מסוג־לות למלא את התפקידים הנשגבים האלה.

הירושלמי אומר: „דברי תורה עניים במקום זה ועשירים במקום אחד", כמובן שאין מקרא יוצא מידי פשוטו, אולם גם בוונה עמוקה במאמר זה, והו גלגל ההיס־טוריה היהודית, אחרי דלדול והמעטת דמות התורה במקום זה עולה שמשה במ־קום אחר, כשגורשנו מארצנו, הקדושה לפ־ני אלפיים שנה הבערנו את מרכזי התו־רה לבבל, משם נדדה התורה לספרד, ל־איטליה, אחר כך לגרמניה, לפולין ולי־טא, וגם כעת שנתדלדלנו באירופה אחרי החורבן האיום, חוזרת התורה לאכסניה שלה, ארצנו הקדושה הופכת יותר ויותר מרכז גדול לתורה ויהדות. לכן עלינו ל־עשות את העיקרון הזה של חינוך מקורי לבנים ובנות כאבן היסוד של כל פעילו־תנו בשדה הציבוריות והמפלגתיות, וזה צריך לשמש בסיס משותף לעבודה מע־שית של חזית דתית מאוחדת.

ב. הכרעת גדולי התורה

לנוכח הירידה הרוחנית הגדולה בתקו־פתנו מחובתנו להחזיר העטרה ליושנה להחליט, שהמכריעים והקובעים בכל ה־ענינים הנוגעים לציבור היהודי — יהיו רבנים וגדולי התורה. תורתנו היא תורת־החיים, נושיאה. רק הם ראויים לחתוך ולפסוק בכל שאלות החיים העולות על הפרק יום-יום. רב-בישראל אינו רק פוסק בשאלות של טריפה וכשר, לפי מושגי היהדות הרבנים הם רועי העדה והם צרי־כים להיות מכווני החיים היהודיים ועל פהם ישק כל עניני הציבור שלנו.

לצערנו הגדול הגענו למצב כזה, שההנ־הגה הכללית הושמטה מידי הרועים ה־נאמנים ועברה לידים אחרות. אולם מחר־בתה של היהדות החרדית. לשאוף לכך שעל כל פנים יהדות התורה תכיר רק ב־ריבונותם של הרבנות וגדולי התורה ולק־בוע כקוו-יסודי, שכל הענינים העקרוניים יש להביא אותם להכרעת גדולי ישראל. לשם-כך יש צורך במוסד רבני עליון מג־דולי התורה והיראה המקובלים והנהנים מהערצת כל חלקי היהדות הדתית. אין כאן המקום להיכנס בכל פרטי הדבר, או־לם העיקר שיהא ברור לנו שאין דעת בעלי בתים מכריעים בענייני יסוד, אלא דעתם של גדולי ישראל קובעת בכל ה־ענינים הנוגעים במישרים ליציבות חיינו.

ג. ייצוג היהדות הדתית כלפי-חוץ

היהדות החרדית צריכה לדאוג לכך לדרוש בתוקף שבכל ייצוג יהודי לפני פורום בינלאומי או עמים נכרים מוכרח להשתתף באי כוח היהדות הדתית. הואיל ורק יהודי דתי בהכרח מסוגל להבליט את דמותו האמיתית ואופיו המיוחד של עם התורה, עם ה׳.

זה היה אחד הקווים הבולטים של אגו־דת ישראל, שעמדה תמיד על כך שבכל הופעה פומבית תישמע תביעתנו מתוך הכרה יהדותית ברורה בלי טשטוש והעל־מת מקוריותו של עם התורה.

לצערנו, עדים אנו בזמן האחרון להו־פעות יהודיות בפני הפורום הבינלאומי על ידי נציגים הרחוקים לגמרי מדרך התורה ועל ידי כך מטושטשת הצורה ה־יהודית הנצחית המקורית ומנסים לתת גוון אחר לעם ישראל, עם הסגולה.

ובסיכום דברי: אם אפשר יהיה לבוא לידי הבנה בשלושת יסודות עקרוניים אלה שהם יחייבו את כל הזרמים של היהדות הדתית נצעד בעזרת השם, קדימה בדרך של איחוד וליכוד השורות של המחנה ה־דתי ונתרום הרבה לטובת חיזוק וביצור של עם ישראל בארץ ישראל ורק בכיוון זה תובטח בע״ה תקומת המדינה היהודית והעם היהודי ונזכה שה׳ יפרוש סוכת שלומו על עמו וארצו במהרה בימינו.

ד״ר ש. ז. כהנא (הפועל המזרחי)

לקראת החזית המשותפת

הקריאה הכללית הבאה בזמן האחרון מכל המפלגות הדתיות והציבור הרחב הבלתי מאור־גן, על חזית מאוחדת, מעידה על הצורך הדחוף שבאיחוד הכוחות הדתיים ובהתעוררות החרדה הפנימית לקראת הבאות. הקריאה הזאת מתעו־ררת מאליה, לרגל השינויים הכבירים שהולכים ומתהווים במסחרים ברחוב היהודי בתקופה האח־רונה של התחיה והמתגלים לעיני כל, בקשר להקמת המדינה היהודית ושיתחרורו הרוחני של העם היהודי מכבלי הגולה. הקמת המדינה וה־שגת עצמאות, מחייב כוחות חדשים השמורים בעומק הנפש, ומטילים על העם בעצמו את הדאגה לעיצוב דמותו התרבותית והחברתית בעתיד. ובשעה שהעם בעצמו, חפשי ועצמאי מעצב את דמותו, הרי הוא אחראי לו, וממילא מרגיש ומבין כל יהודי דתי ביישוב, שהוא בעצמו צריך להתעורר לקראת התפקיד הגדול ולקחת את יעודו בידיו, לעמוד על המשמר בהתחלת עיצובה של המדינה כדי שלא יאחר את הזמן ויתחרט מחוסר מעש. הפסדנו הרבה בתקופות התתייה, ואנו כולנו אשמים במצב הבלתי רצוי שהתהוה. אינני מאשים את מי שהוא, מפני שהלה חשב זאת לטובה.

אולם הרגשה פנימית זו שיש אצל כל יהודי דתי, שהיהדות הדתית נכשלה בתקופת התחייה ואיחרה הרבה הזדמנויות, מפני שלא הבינה כראוי את התהליך ולא השתתפה דייה בהת־הוותו, מטילה עלינו אחריות כפולה ומכופלת, שלא לחזור על אותה השגיאה הפאטאלית ושלא לאחר גם היום. ומכאן הפנייה הטבעית הכללית לחזית משותפת של כל חלקי היהדות הדתית לאיחוד הכוחות, מפני שחזית זו אינה משותפת למפלגות בלבד אלא לכל האירגונים וצינורות הפעולה. האיחוד צריך להתכוון למומנט הדתי המשותף לכולם, שיתפוס את מקומו הראוי והראשוני בשיגוי הערכים ההולך ומתהוה, לפי שעה בלעדיו, מצערת העובדה, שהיהדות החילו־נית הצליחה, לחדש קניינים ברחוב היהודי: הלאומיות, השפה, התתגלות התתיישבות, הע־בודה וכו׳, רק היהדות הדתית לא הצליחה עד עכשיו לחדש את בניינה. כיום הגיע פרקה ולקראת התפקיד הנעלה הזה, מן הדין, שהאיחוד יהיה מיפנה, ונעשה שגיאה לרעיון הדתי אם נדבר על מיזוג מפלגות. זרמים הם ביטוי של תיוגיות, ומפלגות הן צמחים של חיי המציאות, כמו שיש זרמים והשקפות ביהדות החילונית, טבעי וחיוני הוא שיהיו זרמים גם בתוך היהדות הדתית בהתאם לתנאי החיים, תפיסת המעמד, אידיאלים ושאיפות, אלא שכל המפלגות יחד וכל הציבור הדתי, ייצרו עם זה חזית משו־תפת למען העקרון הדתי.

ומשום כך אין טעם להעמיד תנאים מוקדמים, בחזית אין צדדים, מי מעמיד תנאים למי? כל יהודי דתי יקבל בחפץ לב את שלוש הדרישות של האגודה על חינוך תורני וכו׳. השאלה אינה פרוגראמאטית, אלא מעשית. איך מעבירים דרי־שות דתיות ביישוב, שבחלקי הגדול אינו דתי? ולמטרה זו באה החזית המשותפת.

המגמה העיקרית תהיה לעבד במשותף את אירגונות של החיים הציבוריים בחברה המדר־ית שלמענם נלחם יחד, באופן מלוכד ומאוחד, על ידי גיבוש הכוחות המאורגנים והתעוררות הרגשת האחריות אצל היחיד הדתי, שעד עכשיו התחשב מעט מאוד עם הגורם הדתי בחיי הצי־בוריים. החזית המשותפת תוכל להפנות את האנרגיה הכללית של היהודים הדתיים ביישוב לאפיק הרצוי להכניסם לתוך המאבק הכללי — שבעל הבית היהודי הדתי, הפועל הדתי, המת־יישב ואיש הקיבוץ יוכלו למצוא רקע משותף, ויחד עם זה יוכלו לשמור גם על המסגרת המבדילה. הדרך היא קשה ועדינה אבל י׳... עם זה הכרחית, והיא תיווצר בתקופה זו, מתוך עצם הבעיות שידרשו פתרונן, בין שראשי המפלגות ימצאו לה את ההבנה הדרושה או לא.

אולם כדי שהחזית הזאת תהיה ממשית, נחוץ מראש להדגיש את דרכה המעשי. המלחמה לעי־צוב החיים אינה יכולה להצטמצם בהוכחה וה־טפה בלבד, וגם לא בחחזקה כפי שאחרים רו־צים לצמצמה, בהטפה ובהוכחה נצליח מעט מאוד ואפילו אם נשפיע במלחמה משותפת על קביעת התחוקה בהתאמה לרוחנו, לא ניוושע הרבה מזה, אם לא ניצור מפעלים ולא ניחלץ ליצירה ממשית. ארץ-ישראל הולכת ונוצרת וע־לינו ליצור אותה. הנסיון הראה, שדרכו של הפועל המזרחי היא הדרך היחידה להצלחה, זו היא דרך כיבוש והבניין, כי שום תחוקה לא תעזור לנו בעמק, בגליל ובנגב, ולולא הפועל המזרחי היתה היהדות הדתית מוצאת מכל ההת־יישבות שלנו. הפועל המזרחי גאל את חרפת היהדות הדתית ודרכו המעשית צריכה לעמוד נגד עיניו, ובה גם אפשרות של אידיאל. בש־ביל הגזר שייחלץ למעשי כיבוש ולא למלחמת הטפה והוכחה. האידיאל החלוצי צריך לעמוד במשנה-עוז בשעה שנזכרים בגולה, היהדות הדתית בגולה נחלשה. הקהילות נחרבו, הישיבות נעלמו וחצרות האדמורי״ם נהרסו. הכפירה וה־התבדלות הרוחנית משתלטים ונחוץ אידיאל גדול, חזון, שיחזק את הנוער הדתי בגולה, כוח דתי חלוצי מאורגן בארץ-ישראל — יכול לשמש מבוא לאותו הנוער, והוא גם יוכל לשמש מעין „לוז" רוחני, בשביל הדור השלישי, שאחרי שנות שובע בתחייה הרוחנית ואחרי התפכחות מתרבויות זרים, ישוב למעין הנאמן, הגיע הזמן ליצור את המבוא הזה. זוהי שאלת חיוניותה של היהדות הדתית.

יעקב ברונר (פועלי אגודת-ישראל)

דרך ארוכה וקצרה

כבר עברו כמה חדשים מומן ששאלת איחוד היהדות החרדית עלתה על סדר יומנו באופן אקסוטאלי. התקיימו כינוסים, אסיפות ודיונים על נושא זה. לא חסרו גם כן ההכרזות החגי־גיות על נחיצות האיחוד. הסיכום המעשי, אחרי תקופת התלהבות לרעיון זה, הוא אפסי. לא התקדמנו לקראת האיחוד בדרך ההכרזות, המ־ליצות הנשגבות ודיוני המפלגות. כנראה זוהי דרך קצרה וארוכה. אולי צריכים וכשיו, לאחר הסיכום השלישי הזה ללכת בדרך קשה יותר, אולם יותר אמיתית, זו הדרך של ההתעוררות המוסרית ביהדות החרדית והתבל־טות כוחות התורה ומוסר היהדות במקום, השל־טון הבלתי מוגבל של המפלגות, זהי דרך ארוכה וקצרה.

שאלת האיחוד היא שאלת-חיים בשבילנו, ובגלל זה אסור לנו להשתעשע בחלומות שווא ובדמיונות. דרך כזו אנו יכולים להרשות לעצ־מנו רק בעניינים שהם בגדר מותרות. אולם בגי־שתנו לבעיה חיונית זו אנו צריכים להיות מע־שיים ורציניים.

יש המדברים גבוהות על איחוד כלא ומיזוג המפלגות הדתיות, זוהי מטרה נשגבה כשלעצ־מה. אולם מי שרוצה באמת בהגשמת האיחוד ישמור את עצמו מלעמוד בתוקף על דרישת האיחוד המלא בלי תקופת-מעבר. ושנים כמה עיכובים עקרוניים ומעשיים המפ־ריעים למיזוג כללי, יש לקוות, שאחרי איחוד חלקי וטיפוח ההבנה ההדדית בין כל חלקי היהדות החרדית יסולקו לאט לאט המכשולים העומדים עכשיו בדרך המיזוג המלא. צו השעה הוא לחזק את עמדתנו ביישוב על ידי יצירת ארגון פוליטי משותף של כל המפלגות הדתיות, שילחמו בכוחות מאוחדים על זכויות היהדות החרדית ועל הצביון הדתי של היישוב בכללו.

גם רעיון הארגון הפוליטי המשותף — בלי מיזוג של המפלגות בתור כאלה — צריך להת־גבר על מכשולים גדולים כדי לבוא אפילו להג־שמה חלקית.

אין עיכובים עקרוניים להקמת אירגון פולי־טי משותף. אולם עיכובים סתם יש ויש. בראש וראשונה השמרנות המפלגתית והסיעתית השו־רדת בינינו. קשה לרבים מתוכנו לוותר על השיגרת המפלגתית. צריכים לשאוף להתחדשות לקראת התפקידים המסובכים המתחדשים עלינו מדי יום ביומו. כדאי לעשות מהפכה במפלגות ובכמה סידורים חיצוניים כדי לשמור על התוכן הנצחי והבלתי נתן להשתנות של תורתנו הקדו־שה. אבל העיכוב הרציני ביותר הוא שלטון הפוליטיקה והפוליטיקאנים בתוכנו. שמרנות אי־נגה נובעת תמיד מתוך חישובים אוניביים ועל כן אולי לפעמים קל יותר להתגבר עליה מאשר על חישובים פוליטיים גרידא. לדאבוננו, מכרי־עים האינטרסים הפוליטיים של המפלגות את האינטרסים האמיתיים של יהדות התורה בכללה. השלטון הבלתי מוגבל של הפוליטיקאנים הוא בע״ר, זה המצב בערך בכל המפלגות, אנשי מפלגה מושבעים אינם יכולים לסבל ברציונות באיחוד היהדות החרדית, כי אינם יכולים להס־תיים מעוניינים הם ובראון הטוב ביותר אינם יכולים להתמסר בשלימות לאינטרסים של האי־חוד. כשמומעים הצהרות המפלגות על איחוד היהדות החרדית, מצד שני רואים שלמעשה אין כמעט שום התקדמות. אי-אפשר להתחמק מה־רושם שכל המליצות האלה על האיחוד הן רק עניין של התחרות בין המפלגות. רעיון האיחוד הוא עכשיו-מטבע המלבת בין ההמונים ואין מפ־לגה אחת יכולה לתת לשנייה להיות היומנת היחידה לאיחוד.

רעיון האיחוד הוא עכשיו בבחינת „קדירה רבי שותפין", ואין כל סיכויים להתקדמות רק על ידי לחץ מצד כוחות המעוניינים באופן שיר ובלי חישובים מפלגתיים באיחוד הזה. אישים חשובים ביהדות התורנית וגם עסקנים מבין כל המפלגות הדתיות שאינם שקועים במ״ט שערי פוליטיקה צריכים להתעורר לפעו־לות למען האיחוד הזה. צריכים להתריע נגד השתלטות האנוכיות המפלגתית ביניגר, נגד ההתאבנות והקפאון בנוגע לבניין חיי התורה בארץ. רק על ידי התעוררות מוסרית יסולקו המכשולים היסודיים לאיחוד ולהתרחבות היה־דות התורנית. גכון, שפעולה כזו קשה מאוד, אולם זוהי דרך ארוכה וקצרה. כל התעוררות אמיתית להתקשר במקור מחצבתנו יש לה יותר קיום ותועלת מאשר בניינים שליבים בלי חזון ופנימיות. מצד כל כוחות המוסר ביהדות הח־רדית, צריכה לצאת היזמה להתעוררות נפשית שתסעיר את ההמונים ותזיז גם את הפוליטיקא־נים, אם גם רק יהגישו שמתחילים ללחוץ עליהם ושאי-אפשר להם להמשיך בשיגרה הישנה בלי שיבואו על ענשם.

ניסהר ונתחדש. וממילא נתלכד באחדות יש־ראל הנואלת.

ד״ר נ. קירש (איחוד דתי בלתי מפלגתי)

איחוד הכוחות הדתיים - צוו השעה

ההתעוררות לליכוד הכוחות הדתיים ביישוב באה בעקבות הכרזת האומות המאוחדות על הקמת מדינה יהודית בחלק מארץ-ישראל, עם הסתמנות הקווים הראשונים באופק של חיים עצמאיים, צפתה ועלתה הבעיה הגדולה, כיצד תוכל היהדות הנאמנה לשוות לחיים אלה את צביונה המיוחד, צביון התורה. תפקידים עצו־מים שלא שערום קודם תובעים ודורשים את פתרונם. וכאן באו לידי מסקנה שרק בגיוס וגיצול מלא של הפוטנציאל הדתי ביישוב נוכל להצליח.

אין ספק שהקמת מדינה יהודית מטילה על היהדות תפקידים גדולים, מיוחדים במינם, שאין לכולאם אלא על ידי מאמץ עליון משותף של כל הכוחות הערים של היהדות הדתית. אולם מי שתולה את הצורך באיחוד כוחותינו רק בהקמת המדינה אינו אלא טועה. גם בלי חיים ממלכתיים עצמאיים, מוכרים על ידי אומות העולם, אין תקוה ליהדות הנאמנה בלי איחוד כזה. הצורך בליכוד גובע — או צריך להיות גובע — מעצם רצון הקיום של היהדות החר־דית להיותה גורם משפיע ומכוון ביישוב. ולכן אין להרפות מרעיון האיחוד גם בשעה זו ש־התקררות שמינו הפוליטיים.

שני חוגים שליליים ישנם בציבור הדתי ביי־שוב: חוג השאננים וחוג המיואשים. הראשו־נים שמחים בחלקם. רואים הם את הטוב שב־יישוב. עוד קיימים בתי כנסיות ובתי מדרשות בארץ. קול התורה נשמע בארץ. חלק מהנוער נוהר לישיבות ולאולפני תורה אחרים. היהודי הדתי יכול לחיות את חייו הוא, לפי נטיות רוחו והשקפתו, באין מפריע. ואילו האחרונים רואים את ההרס הרוחני בחיי היישוב. את סי־לוק שכינת התורה מחייגו הפומביים. את חילול הקודש ואת אזלת היד של מנהיגינו הרוחניים לעצור בעד התפשטות הרע. מה אנו ומה כוחנו — טוענים הם — כיצד נעמוד מול הנחשול הגדול של כפירה והפקרות דתית?

אולם כאלה וכאלה טועים. לראשונים נאמר: צאו מחוגכם הצר וראו היש מקום לשאננות. הרחיבו את חוג ראייתכם, כלום לא תראו את הירידה הרוחנית הגדולה ההולכת ומתקדמת בצעדי ענק לקראת התהום המחריד? בכל פינה שאנו מונים בחיי החברה והציבור — יתמות, שכול רוחני וחולי-תולין. העם, עתיק-הימין, אשר תרבות-עוז של יובלי-דורות על שכמו, בא להתעשר מפסולתן של תרבויות זרות, גל עכור של סגנוני חיים מאירופה המנוונת מציף את הישיבה, שוטף כל חלקה טובה ומטשטש את הדמות המקורית של עמנו. כל פיגול וכל זר לרוחנו נקלט ונבלע ללא אבחנה וביקורת. קול יעקב הטהור נבלע בהמון מחריש-האוניים של סוכני התרבויות הזרות למיניהן. האם לעת כזאת נתשה? האם לא נצא ונזעק את הזעקה הגדולה והמרה ונאמר לצר: די! ולאחרונים ייאבר: אין מקום ליאוש. עצוותנותו של זבריה בן אבקולוס החריבה את ירושלים ועצוותנותה של היהדות הדתית עלולה חס-ושלום. להחריב את מעמד התורה ביישוב. המצב חמור אולם אין מקום ליאוש. אין היהדות הדתית מתוה רוב ביישוב. אולם היא מלעוט חשוב מאוד. עוד דרומים כוחות גדולים ביהדות הנאמנה, הם יבואו לידי גילוי בבוא העת. נעיר את הכוחות האלה! אל נרדים אותם. אל ניתן לשטן ליאוש להשתלט עלינו. נעור בשטן. נקבץ את נפוצות כוחותינו. נתלכד. נתאחד. נחדל מבי־קורת. בל תשמיץ מפלגה אחת את רעותה. על־ידי כך אנו מאבדים רב טוב. ההמונים הדתיים האדישים בורחים ממנו. אין הם רואים בנו את אש הקודש הבוערת בלבנו ולכן אין הם בורחים. החזית המשותפת תוכל להפנות את האנרגיה הכללית של היהודים הדתיים ביישוב לאפיק הרצוי להכניסם לתוך המאבק הכללי — שבעל הבית היהודי הדתי, הפועל הדתי, המת־יישב ואיש הקיבוץ יוכלו למצוא רקע משותף, ויחד עם זה יוכלו לשמור גם על המסגרת המבדילה. הדרך היא קשה ועדינה אבל י׳... עם זה הכרחית, והיא תיווצר בתקופה זו, מתוך עצם הבעיות שידרשו פתרונן, בין שראשי המפלגות ימצאו לה את ההבנה הדרושה או לא.

אולם כדי שהחזית הזאת תהיה ממשית, נחוץ מראש להדגיש את דרכה המעשי. המלחמה לעי־צוב החיים אינה יכולה להצטמצם בהוכחה וה־טפה בלבד, וגם לא בחחזקה כפי שאחרים רו־צים לצמצמה. בהטפה ובהוכחה נצליח מעט מאוד ואפילו אם נשפיע במלחמה משותפת על קביעת התחוקה בהתאמה לרוחנו, לא ניוושע הרבה מזה. אם לא ניצור מפעלים ולא ניחלץ ליצירה ממשית. ארץ-ישראל הולכת ונוצרת וע־לינו ליצור אותה. הנסיון הראה, שדרכו של הפועל המזרחי היא הדרך היחידה להצלחה. זו היא דרך כיבוש והבניין, כי שום תחוקה לא תעזור לנו בעמק, בגליל ובנגב. ולולא הפועל המזרחי היתה היהדות הדתית מוצאת מכל ההת־יישבות שלנו. הפועל המזרחי גאל את חרפת היהדות הדתית ודרכו המעשית צריכה לעמוד נגד עיניו, ובה גם אפשרות של אידיאל. בש־ביל הגזר שייחלץ למעשי כיבוש ולא למלחמת הטפה והוכחה. האידיאל החלוצי צריך לעמוד במשנה-עוז בשעה שנזכרים בגולה, היהדות הדתית בגולה נחלשה. הקהילות נחרבו, הישיבות נעלמו וחצרות האדמורי״ם נהרסו. הכפירה וה־התבדלות הרוחנית משתלטים ונחוץ אידיאל גדול, חזון, שיחזק את הנוער הדתי בגולה, כוח דתי חלוצי מאורגן בארץ-ישראל — יכול לשמש מבוא לאותו הנוער, והוא גם יוכל לשמש מעין „לוז" רוחני, בשביל הדור השלישי, שאחרי שנות שובע בתחייה הרוחנית ואחרי התפכחות מתרבויות זרים, ישוב למעין הנאמן. הגיע הזמן ליצור את המבוא הזה. זוהי שאלת חיוניותה של היהדות הדתית.

ד״ר ב. פונקס (המזרחי)

לא שיתוף פעולה אלא איחוד

הקהל הרב הממלא את האולם הגדול הזה מוכיח עד כמה רעיון זה של איחוד היהדות הדתית שנזרק לתוך עולמנו תו־פש את הלבבות ומרעיד נעימות משת־פות בהרגשת רבים וגם טובים. טעות המאוחדות על הקמת המדינה העברית הן ורק הן מחייבות את איחוד היהדות הח־רדית לדבר ד׳ כדי להשפיע על קביעת הדמות הרוחנית של מדינתנו על פי רוח התורה. שאם כן הרי עשוי להתערער ה־צורך הזה עם אפשרות של שינויים בהח־לטת אומ״א על עצמאותנו המדינית בארץ ישראל. ההכרח ההיסטורי, לדעתי, ללי־בוד כל. היהדות החרדית גובע מן האסון ההיסטורי שקרה לנו בדור זה בגולה ב־השמדת כששה מליונים יהודים — הקר־בנות הקדושים של הרשע הטמא שהר־עיל את העולם כלו בארס רעלו. ששה מליונים אלה היו חלק מאד חשוב של מנין של בני ישראל, אך הם היו בלא ספק רוב בנין של ביתנו הרוחני המוסרי כעם-השם, עם מקיימי התורה. יסודות ה־תורה, לימודה, הרבצתה וקיומה, שיתי־רותיהם החזקות היו תקועות בישיבות העתיקות והמפוארות ובתי המדרש של יהודי אירופה, עלולים להתמוטט אם לא יוסדו מחדש — ורק היהדות החרדית המאוחדת מוכשרה לפעולה זו. בבטחון ל־הצלחה מלאה, בבטחון ולהבטיח את קיום התורה בעם ישראל וקיום עם ישראל כ־עם התורה בארץ ישראל.

בשאנו באים לדרוש את איחוד כל הזר־מים ביהדות החרדית מן הראוי לבחון מה היו הגורמים להתהוות הזרמים השונים ה־אלה ומה הם הניגודים הקיימים ביניהם? רק אם נבוא לידי מסקנה שניגודים אלה בעלמו ואינם קיימים עוד, ישנה תקוה שהשאיפה לאיחוד תתגשם.

בתוך היהדות החרדית היו קיימים שני אירגונים מנוגדים — המזרחי מזה, ואגו־דת ישראל מזה. נקודות ההתנגדות הה־דדית היו שונות והנה העיקריות בהן: הראשונה בזמן ובמעשה היתה שאלת ארץ ישראל. המזרחי רואה את ארץ ישראל כמרכז האומה. מרכז רוחני וחומרי גם יחד ושאיפתו להעלות לארץ ישראל יהו־דים במספר גדול ככל האפשר. עמדה זו של המזרחי מבוססת על מקומה של ארץ ישראל בהכרתו ובלבו של עם ישראל, דבר אשר מצידו מבוסס על היחס שנקבע לארץ ישראל בתנ״ך ובתורה שבעל פה. מעמדה זו נובע יחס שלילי של המזרחי כלפי האפשרות להשהיית היהודים בגלות בארצות תבל השונות. לא כן אגודת יש־ראל. ראש וראשית דאגתה היא לשמירת התורה בידי יהודי הגולה וכך נוצר אצלה יחס של אי תשומת לב לארץ ישראל, התנגדות לצינונות המדינית וראיית והדג־שת נגע החיים בארץ ישראל על ידי פרי־קת עול המצוה בחוגים מסויימים של ה־ישוב. השפה העברית גם היא שימשה אבן נגף ביחסים בין המזרחי והאגודה. בשביל המזרחי עברית היא לשון הקודש, הלשון המקודשת לא רק כלשון התנ״ך אלא כשפת העם המדוברת והיא שפת ה־חינוך, שפת החיים בכל. לעומת זאת רצתה אגודת ישראל לראות את ישראגון האי־דיש, כשפת לימודי הקדש ולא רצתה להכיר בעליונות הלאומית של השפה ה־עברית.

ועוד ניגוד בולט אחד. המזרחי הסכים להיות שותף לחיים פארלאמנטאריים ב־גופים ציבוריים יהודיים וקיבל על עצמו את הכרעות הרוב, מה שאין כן אגודת ישראל, אשר מחשש שעניני דת יפגעו, לא ראתה לאפשרי לעצמה להיות חלק של מוסדות יהודיים כללים כגון הקונגרס הציוני או אסיפת הנבחרים.

כיום הזה כל הניגודים האלה נעלמו או נחלשו בהרבה. המציאות אשר היא לפי אמונתנו העמוקה רצון בורא העולם הע־מידה את ארץ ישראל במרכז כל עם יש־ראל בלי הבדל השקפה דתית או פוליטית, ועברית היא שפת העם כולו במולדתו וכל בני הישוב, וגם אגודת ישראל, מש־תפים בגופים ציבוריים כעיריות מוע־צות מקומיות ונכנעות להכרעת הרוב.

עלי לציין, שקיימים כידוע פילוגים גם בתוך המזרחי וגם בתוך אגודת ישראל, פילוגים המיוסדים על אינטרסים מעמ־דיים המתבטאים בארגוני הפועל המזרחי ופועלי אגודת ישראל שנוסדו — הראשון בארץ ישראל והאחרון בפולין. הפועלים מקבלי העבודה בתוך הסתדרויות של הה־רדים מצאו לנכון ליצור לעצמם מסגרת כדי שהיא תגן עליהם בעמידה על זכויו־תיהם כלפי נותני העבודה. לכך צורפת ה־אידיאולוגיה הפועלית של עבודה עצמית, עבודת אדמה, דברים היפים לבנין הארץ.

איננו רוצים שנתוכוח כעת אם היה צו־רך ביסוד אירגוני פועלים אלה ואי אפ־שר היה להבטיח שמירת הזכויות של כל מעמד על פי התורה במסגרת אחת, אלא יש לקבל את העובדות כמו שהן והן אומ־רות שלמרות הניגודים המתוארים נשמרו קשרים של קיימא בין ארגוני הפועלים ובין אירגוני התנועה הכללית שלהם.

אין להכחיש קיומם של ניגודי אינט־רסים אך קטנים הם, כאין וכאפס הם ל־עומת גודל התפקיד המוטל על היהדות החרדית כולה, לעומת גודל האחריות ה־מוטלת עליה ולעומת האושר הגדול, או־שר רוחני ומוסרי שנוכל להשיג על ידי איחוד כל היהדות הנאמנה לשם ולתורתו לחטיבה אחת. איחוד זה יבטיח לנו את הרמת קרן התורה בכל חוגי העם ונוכל להתחיל להקים מהדש את חיי היצירה הרוחניים ברוח התורה שנחרבו באירופה,